

Jean VANIER

utemeljitelj Arke

Vapaj za odnosom

Živimo u svijetu koji odbacuje drugačije i boji se patnje pa umjesto da prihvaćamo takve osobe i s njima živimo, mi ih odbacujemo ili pak imamo samo stručnjake koji se bave njima. Arka je tako škola u kojoj je duhovnost usmjerena na ljubav za drugoga

► Razgovarala: Biljana ACAN

Snimke: Arhiv Arka, Trosly-Breuil

U broju *Svjetla riječi* posvećenom osobama s intelektualnim poteškoćama, pružila nam se prilika za razgovor s Jeanom Vanierom, utemeljiteljem zajednica Arka, u selu Trosly-Breuil, na sjeveru Francuske. Ovaj 82-godišnji Kanađanin više od 45 godina dijeli svoj život s osobama s intelektualnim poteškoćama. O svom iskustvu kao i viziji ljudskog društva i Crkve koja iz takvog života izvire, progovara u brojnim knjigama prevedenim na 30 jezika, predavanjima i duhovnim obnovama kojima se još uvijek rado odaziva usprkos odmakloj dobi. Dobitnik je niza međunarodnih priznanja i počasti koja, kako to osobito naglašava, ne pripadaju njemu već ljudima s kojima živi.

► **Puno toga se može čuti o pravima i potrebama osoba s intelektualnim teškoćama, a vrlo malo o tome kakve su one doista kao osobe?**

Kada ih upoznamo, prije svega otkrivamo duboku potrebu njihova bića da ih se poštuje, da im se pristupa kao osobama koje su važne, da je potrebno vrijeme da bi ih razumjeli i ušli u komunikaciju s njima. Duboko pate kada osjete da ih odbacuju jer su drugačije. Možemo samo naslutiti patnju njihovih roditelja. Stoga je važno da im se pristupa kao cjelovitim osobama stvorenim od Boga i za njega, da ih se sluša, razumiju njihove potrebe, a onda i pomogne svakoj da se razvija u skladu sa svojim darovima i sposobnostima. To su osobe koje ne mogu „biti uspješne“ u društvu. Pri tome mislim da mnoge od njih ne mogu ići u školu ili na fakultet kao drugi, imati posao i zarađivati kao drugi, biti neovisni...Većina njih zapravo i ne traži uspjeh i moć. To su osobe koje vape za odnosom, a upravo je odnos temelj Arke. Mnogi dolaze u naše zajednice da bi im pomagali i činili dobro. Dolaze s jednim osjećajem, rekao bih nadmoći-sposobni su, inteligentni, dakle mogu pomagati siromasima, što je dobro. Ali potrebno je da se u njima dogodi promjena na razini poniznosti gdje više nije riječ o tome da im samo pomažu i daruju svoje vrijeme, već da ih prepoznaju i prihvate kao osobe.

To znači da otkriju da nisu bolji od osoba s intelektualnim teškoćama, samo imaju druge darove; da otkriju kako smo svi jednaki u Kristovom tijelu u kojem svatko ima, iako različito, svoje mjesto. Osobe s intelektualnim teškoćama imaju osobit dar da nas pozivaju na ljubav, ne da budemo moćniji i uspješniji, već na odnos koji je na razini jednog saveza, dubokog osjećaja da smo stvoreni jedni za druge. Dug je proces takve preobrazbe.

► **Potječete iz ugledne kanadske obitelji. Bili ste časnik britanske, a potom kanadske Kraljevske mornarice, doktorirali ste filozofiju na Katoličkom institutu u Parizu i pred sobom imali karijeru sveučilišnog profesora. Sve ste to napustili 1964. godine nakon susreta s osobama s intelektualnim teškoćama. Zašto?**

Napustio sam mornaricu prije svega zato jer sam želio slijediti Isusa. Tražio sam gdje ću i na koji način dati svoj život za evanđelje. Studij je bio dio toga traženja. Počeo sam predavati filozofiju na fakultetu u Kanadi, ali svega nekoliko mjeseci. Imao sam vremena i bio zainteresiran, no to nije bio početak

profesionalnog djelovanja. Dominikanac o. Thomas Philippe, moj duhovni otac s kojim sam duboko povezan od 1950. godine kada sam napustio mornaricu, tada je djelovao kao duhovnik jedne male ustanove za osobe s intelektualnim teškoćama. Pozvao me je da dođem upoznati ove osobe. Govorio je da je za razumijevanje ljudskog bića potrebno slušati najodbačeniije među nama te da se ljudska narav upoznaje polazeći od onih koji su isključeni iz društva. Došao sam u tu ustanovu pomalo zabrinut, pitajući se o čemu ćemo razgovarati i kako ću se uopće sporazumijevati s tim osobama. Duboko su me dirnuli. Otkrio sam duboki vapaj njihova bića za odnosom: „Voliš li me, hoćeš li nas opet posjetiti...?“ Svakog od ovih muškaraca (to je bila ustanova samo za muškarce) obitelj je na određeni način napustila.

Tako sam počeo upoznavati situaciju osoba s intelektualnim teškoćama 60-ih godina prošlog stoljeća. U psihijatrijskoj bolnici nedaleko odavde (op: Arka u Trosly-Breuil) tada je živjelo tisuću osoba, postojale su institucije u koje se nije moglo ulaziti, veliki broj ovih osoba živjelo je skrivene u svojim obiteljima... stanje je zaista bilo užasno. Na inicijativu obitelji počele su se osnivati ustanove humanijeg tipa, ali to su bili samo počeci. Mnogi roditelji živjeli su s velikim osjećajem krivnje što imaju takvo dijete. Čak se ni u Crkvi ove osobe nije smatralo važnima, a za društvo nisu bile vrijedne ni na onoj običnoj ljudskoj razini. Tako sam istodobno susreo njihovu ljepotu i krik za odnosom, ali i način na koji se s njima postupalo u društvu, pa i zlostavljalo. Valja reći da je to bilo i vrijeme Martina Luthera Kinga koji je obilježio šezdesete godine svojom vizijom jedinstva ljudskog društva u kojem smo jedni drugima ponajprije braća i sestre.

Dakle, zauzimajući se za osobe s intelektualnim teškoćama želio sam slijediti Isusa, živjeti evanđelje u kojem sam otkrio da ima mjesta i za najsiromašnije, i tako se boriti za ljudsku pravednost. Nisam osjećao potrebu da postanem stručnjak i pođem raditi u jednu od ustanova koje sam posjetio. Bilo mi je više nego jasno da trebam pronaći jednu kuću i pozvati nekoliko ovih osoba da dođu sa mnom živjeti. To sam i učinio. Želio sam im omogućiti život dostojan čovjeka gdje će rasti u slobodi, ljudskoj zrelosti i gdje će otkrivati evanđelje. Moja želja je zapravo bila vrlo jednostavna. Osim toga, želio sam živjeti u blizini o. Thomas Philippea koji je bio moj duhovni otac. Imao je izuzetno važnu teološku, duhovnu i antropološku viziju društva i Crkve, i želio sam biti uz njega. Sve te okolnosti su dovele do toga da sam 1964. godine započeo živjeti s Raphaelom Simi i Philippeom Seux u selu Trosly-Breuil na sjeveru Francuske. Tako je Arka osnovana.

► **Vaš susret s osobama s intelektualnim teškoćama podsjeća na Franjin susret s gubavcem.**

I da, i ne. Ne mogu reći da su mi se osobe s intelektualnim teškoćama gadile. Franjo je govorio da su ljudima gubavci bili odvratni, bili su neugodna mirisa, izobličeni lica i tijela. S te strane ne mogu reći da su osobe s intelektualnim teškoćama u meni izazvale odvratnost. Štoviše, duboko su me dirnule. U društvu je vladao strah od tih osoba, ne gađenje, već strah, i zato ih se željelo izdvojiti, zatvoriti. Kada sam počeo s njima živjeti, želio sam na taj način slijediti Isusa na tom putu. Tako i Franjo govori nakon što je susreo gubavce i boravio među njima. Otišao je od njih s novom blagošću u srcu i duhu i kaže: „Od tog sam trenutka slijedio Gospodina.“ Ja sam zasigurno bio vrlo sretan što živim s Raphaelom i Philippeom. Ta radost je bila prisutna od samog početka. Unijeli su puno nježnosti u moje srce, a ujedno je to bio i način na koji me Isus pozivao da ga slijedim.

► **Tko su gubavci današnjeg vremena? Da li se njihovo lice promijenilo?**

Teško je reći jer treba voditi računa o više elemenata. Rekao bih da osobe s intelektualnim teškoćama ne izazivaju gađenje, već strah. Ovdje u Arci nam to potvrđuju mnogi srednjoškolci koji dolaze u studijske posjete. Na kraju jednodnevne boravka među nama započinju evaluaciju riječima: „Bilo me jako strah doći u Arku.“ To govore gotovo svi. Dakle, postoji strah od tih osoba. Ipak, može se reći da prema nekim osobama s teškim višestrukim teškoćama postoji određeni osjećaj gađenja. Neke od njih smo kasnije primili u naše zajednice. Ovdje u Trosly-u imamo nekoliko kuća u kojima žive osobe s takvim oblikom oštećenja. Pored njih, ovdje mogu spomenuti i oboljele od side. Prije je puno više nego danas u društvu postojao određeni osjećaj odvratnosti prema njima. Ali u pozadini je nešto drugo – snažna potreba ljudske osobe da svijet dijeli na dva dijela – na uspješne ili normalne, i one koji to nisu. Za vrijeme jednog posjeta Čileu, na putu od aerodroma prema glavnom gradu Santiagu vozač mi je pokazivao lijevu stranu

ceste gdje živi najsiromašnije stanovništvo, a na desnoj strani nalazile su se kuće bogataša pod posebnom zaštitom policije i vojske. I dodao je: „Nitko ne prelazi cestu.“

Živimo u vrlo nesigurnom svijetu i u opasnosti smo da se zatvorimo i odbacimo one koji su drugačiji, jer upravo oni u nama izazivaju strah. Visoki zid podignut u Izraelu govori koliko tamo ljudi žive u strahu. Palestinci se boje Židova, a Židovi Palestinaca. Živimo u svijetu u kojem vlada strah od drugačijih i odbijanje komunikacije s njima. Posljedica toga je odbijanje susreta s tim osobama. Dakle ne samo da pojedine kategorije ljudi izazivaju strah, već je sam svijet podijeljen na dva dijela. „Neuspješne“ osobe nalazimo u zatvorima, psihijatrijskim bolnicama, najsiromašnijim naseljima... U toj podjeli dodirujemo temeljnu ljudsku potrebu za dokazivanjem i nadmetanjem: „Vrijedim zato što sam bolji od ostalih.“ Snažna je potreba za dokazivanjem vlastite vrijednosti kao i grupe kojoj pripadamo i ne želimo biti dio onih drugih koji nikad ne uspijevaju niti će to ikada moći.

► Što može povezati ta dva svijeta?

Da, kako graditi mostove? Danas je važno stvarati mjesta nade gdje će se različite osobe susretati na sigurnom. *Arka* je jedno od mjesta gdje se grade veze među ljudima. U našim zajednicama prihvaćamo osobe s intelektualnim teškoćama koje su do tada živjele u različitim ustanovama, azilima ili svojim obiteljima i ohrabrujemo prijatelje, mlade ljude, volontere da dođu živjeti s njima. I tu otkrivaju da su to izuzetne osobe, da su kao mi, vrlo jednostavne, velikih sposobnosti za međuljudske odnose. Mnogi se neće usuditi odlaziti u psihijatrijske bolnice ili velike institucije, ali mogu doći u *Arku* jer je to mala zajednica gdje se osjećaju na sigurnom. Na primjer, ne može se reći da ima puno nade na političkom planu za Palestinu i Izrael. Riječ je o dvije radikalno drugačije kulture, tu je pitanje izbjeglica, teritorija i dva posve različita stava, radi se o gotovo nemogućoj političko-vojnoj situaciji. Kako uopće i razmišljati o miru? Možemo se nadati da će se nekoliko Izraelaca i nekoliko Palestinaca, a ima divnih ljudi na obje strane i na ljudskoj i na duhovnoj razini, okupiti da bi se jednostavno susreli, a ne da bi rješavali političke i druge probleme. Svako ljudsko biće poznaje patnju, strah, tjeskobu, boji se smrti, i svaki ima potrebu za ljubavlju, nježnošću, pripadanjem, to je zajedničko svim ljudskim stvorenjima. Dakle, susresti se kao ljudska bića ne da bi rješavali probleme već da bi Izraelci otkrili da su Palestinci ljudi i da Palestinci otkriju da su Izraelci ljudska bića baš kao i oni.

Naravno da treba raditi na svim razinama da bi se srušili zidovi koji razdvajaju ljude, ali još dublje od toga treba omogućiti da se osobe različitog vjerskog i socijalnog podrijetla okupljaju na sigurnom da bi susreli jedni druge i otkrili da je i onaj *drugi* prije svega čovjek. Tada se počinju stvarati mostovi među ljudima. Isto se odnosi i na Sjevernu Irsku i Ruandu. Isusova mala sestra Teja koja je preživjela genocid pitala se što može učiniti nakon svega. Okupila je nekoliko žena iz plemena Hutu i Tutsi koje se, danas već godinama, redovito susreću da bi jednostavno razgovarale između sebe kao žene, međusobno dijelile svoje brige, patnje... Isto vrijedi i za osobe s intelektualnim teškoćama. Nastojimo omogućiti ljudima da ih susretnu u našim zajednicama unutar naših kuća ili radionica da bi otkrili da su i oni prije svega osobe, da imaju srce, i da su usprkos poteškoćama koje imaju u kretanju, govoru, razumijevanju... potpuno iste kao i svi drugi, s istom potrebom za ljubavlju, poštovanjem i pripadanjem.

► Kako se to u *Arci* živi?

Istina je da sam i ja u početku želio pomoći, i to u onom evanđeoskom smislu – činiti dobro onima koji su u nevolji. Otkrio sam, međutim da je *Arka* mjesto gdje učimo voljeti. Društvo nas uči kako uspjeti, sav sustav obrazovanja od osnovne i srednje škole pa do fakulteta želi naučiti ljude da se snalaze u društvu. Ali u pozadini je ipak potreba za uspjehom. Natjecateljsko društvo proizvodi nadmetanje na svim razinama i stvara u nama potrebu da dokažemo da smo bolji od drugih. U našim zajednicama učimo voljeti one koji su drugačiji. Osobe s intelektualnim teškoćama k nama dolaze sa svojim nasiljem, tjeskobama, psihičkim bolestima. Uz pomoć liječnika, psihijatarata i drugih stručnjaka pokušavamo razumjeti ponekad i sasvim lude geste, nerazumljive riječi, agresivna i depresivna ponašanja. To od nas zahtijeva kvalitetu slušanja da bismo osobu doista mogli razumjeti. A onda treba naučiti s njima komunicirati, živjeti i pomoći im

da postaju slobodniji ljudi. Voljeti tako znači pomoći osobi da bolje prihvati svoje teškoće i sebe samu, da donosi odluke, slušati što ona doista želi...

Ljubav nije nikakva sentimentalnost, niti je samo u tome da nekoga nešto naučimo ili mu dadnemo jesti, već da s njim gradimo odnos u kojem mu otkrivamo njegovu ljepotu. Svaka ljudska osoba je važna na onoj čisto ljudskoj razini, ali važna i za Boga – to je temelj *Arke*. U *Arci* vrlo brzo otkrivamo naše vlastite teškoće i strah od odnosa, zavist, potrebu da budemo bolji od drugih. Učimo prihvaćati sebe, vlastitu krhkost i ranjivost i tražiti duhovnu, psihološku ili jednostavno ljudsku pomoć da bismo rasli u ljubavi prema drugačijem od nas.

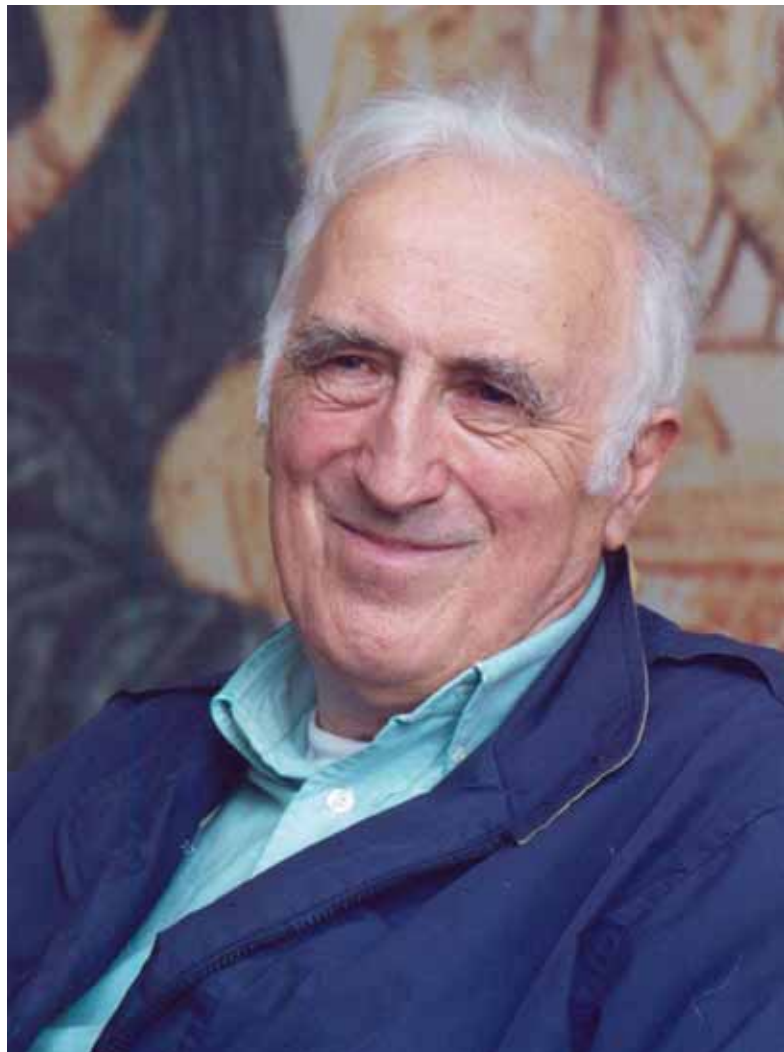
Otkrivamo da je *Arka* mjesto gdje učimo voljeti patnika i prihvaćati ga u naš život, živjeti s njegovim ranjenim tijelom. Živimo u svijetu koji odbacuje drugačije i boji se patnje pa umjesto da prihvaćamo takve osobe i s njima živimo, mi ih odbacujemo ili pak imamo samo stručnjake koji se bave njima. *Arka* je tako škola u kojoj je duhovnost usmjerena na ljubav za drugoga. Zahvaljujući tome u naše zajednice dolaze živjeti i osobe koje nisu vjernici ili nemaju religioznih uvjerenja. Ne vjeruju u Boga, ali imaju duboki osjećaj za osobe s intelektualnim teškoćama te s njima žele i mogu živjeti istinsko prijateljstvo. *Arka* je mjesto gdje osobe različitih kultura i religija zajedno uče voljeti drugačijeg i otkrivaju da ih na prvi pogled siromašna osoba koja vapi za odnosom može ujediniti.

► **Kako pružiti podršku roditeljima osoba s intelektualnim teškoćama a da ih pri tome, u želji da im pomognemo, ne ponizimo?**

Roditelji su doživjeli gotovo nepodnošljivu patnju i vrlo im je teško. Rodilo im se dijete kakvo nisu očekivali. U nekim obiteljima dolazi do problema u braku, ponekad suprug odlazi, suočavaju se s brojnim

zdravstvenim, emocionalnim i nizom drugih poteškoća. Doista prolaze pravi križni put. Kako koračati s njima? Važno je da upoznaju ljude koji nemaju dijete s teškoćama u razvoju i koji postaju prijatelji njihova djeteta. Zajednice *Vjera i Svjetlo* jedan su od oblika podrške. U njima između ostalog otkrivamo koliko je roditeljima teško pustiti svoje dijete od sebe. Mnogo su trpjeli i dugo vremena bili sami u svojoj patnji. Nekima je teško imati povjerenja u mlade ljude i stručnjake, razvili su jedan posesivan odnos prema svom djetetu zbog čega im je teško pomoći mu da napreduje i raste. Velika je kušnja roditelja već sama spoznaja da imaju takvo dijete, da s njim moraju živjeti, da ih okolina vrlo često ne razumije, ali i kušnja da puste svoje dijete od sebe da raste i postaje svoj čovjek. Ova posljednja kušnja nekim roditeljima je preteška.

Stoga je važno da njihovo dijete nije vezano samo uz roditelje, već da ima odnose s drugim osobama izvan kruga obitelji. Također, potrebno je da postoje i mjesta gdje će roditelji moći ostaviti svoje dijete na sigurnom, surađivati sa stručnjacima koji imaju iskrenu i prijateljsku brigu za njihovo dijete. Tako će otkrivati da i izvan obitelji ima ljudi koji žele i mogu živjeti jedan oslobađajući odnos s njihovim djetetom.

► **Volite reći da Vas je život s osobama poput Raphaela i Philippea preobrazio. Kako se to dogodilo?**

Prije svega mi je po njima darovano mjesto životnog angažmana što je za mene bilo važno. Na neki način sam zagazio u blato kada sam počeo živjeti s Raphaelom i Philippeom. Znao sam da činim nepovratan korak. Od filozofskog i teološkog traženja došao sam do istinskog angažmana uz čovjeka. Prije *Arke* bio sam dosta ozbiljna osoba, a ovdje sam otkrio svijet slavlja, jednostavne komunikacije gdje se zajedno radujemo, smijemo i na neki način postajemo kao djeca. Temeljna potreba svake ljudske osobe je stvarati mjesta pripadanja da zajedno s drugima proslavlja život, s njima se raduje, pjeva i pleše. Život u zajednici s ovim osobama, kao i susret sa svim mojim slabostima ujedinio je moj intelektualni, duhovni i teološki život. U *Arci* živimo predivne trenutke jer smo svjedoci rasta i promjena tolikih osoba, ali također i teške situacije jer se susrećemo s vlastitim nasiljem, strahovima. Vjerujem da na pragu naše svijesti ima mnogo tjeskobe koje se svi jako bojimo. Ovdje sam otkrio da je svako ljudsko biće sposobno ubiti drugoga. Svi smo sposobni to učiniti jer u sebi nosimo puno nasilja i bojimo se da drugi dodirnu našu krhkost kada želimo dokazati da smo za nešto sposobni. Tako sam u *Arci* otkrio i svu krhkost ljudske osobe koja je susrela moju vlastitu krhkost. U meni ima još puno nasilja, tjeskobe i strahova koji se trebaju mijenjati.

► **Što Vam je tijekom svih ovih godina bilo najteže i što Vam je pomoglo da izdržite takve trenutke?**

Bio sam uvjeren da je *Arka* Božje djelo, i to mi je pomoglo izdržati. Važno je otkrivati znakove Božje prisutnosti u našim životima, a u mom životu u *Arci* bilo ih je zaista mnogo. Svjedok sam preobrazbe osoba s intelektualnim teškoćama i tolikih asistenata koji su makar i vrlo kratko s nama živjeli. Mislim

da ni u jednom trenutku nisam posumnjao da je to Božje djelo. To su potvrdili i važni tekstovi Svetog pisma, poput poslanice sv. Pavla Korinćanima kada govori da je Bog odabrao lude i slabe, najprezrenije ovoga svijeta da posrami mudre. Bio sam uvjeren da je *Arka* stvorena kako bi najslabiji mogli u njoj imati svoje mjesto i upoznati Isusa.

Najteži trenuci su mi bile konfliktne situacije, neki neuspjesi s kojima sam se možda teško nosio, sve ono što me je ponižavalo, zbog čega sam osjećao da ništa ne vrijedim, svi oni trenuci u kojima se osjećamo izgubljeni. Vjerujem da se upravo kroz sve te situacije u meni rodilo povjerenje da je *Arka* Božje djelo i da moj život ima smisla jedino u odnosu na njega i dublju spoznaju Isusa sa svim radostima i patnjama koje je proživio.

► **Da li su s vremenom ove teškoće postale lakše?**

Ne baš, patnja uvijek ostaje patnja, i konflikt ostaje konflikt. Kada smo proživjeli određeni broj takvih situacija, kao da se u nama rađa sigurnost da će se to na neki način riješiti. Kada dugo živimo u zajednici i iza nas je dugi kršćanski život i određeno životno iskustvo, svjesni smo da se patnja ne može riješiti, ali negdje duboko u sebi znamo da ćemo imati snage da je živimo. Isus nije došao ukloniti patnju, već nam dati novu snagu da je nosimo. *Arka* je počela rasti i širiti se, rekao bih providonosno prije nego čudesno. Bilo je očito da Bog vodi sve te događaje kao i osnutke zajednica, na primjer u Indiji, Haitiju, Africi, Sloveniji... baš kao i osnivanje pokreta *Vjera i Svjetlo*. Ovo Božje djelo raširilo se po čitavom svijetu i danas ima 1.600 zajednica u 80 zemalja. U svakoj otkrivamo da siromahov vapaj za odnosom ujedinjuje ljude. Vremenom je i moja teološka misao postala jasnija. Zaista su izuzetne riječi sv. Pavla kada govori da su najslabiji udovi neophodni čitavom tijelu. Ovdje otkrivamo da Crkva može postati mjesto sućuti i praštanja kada su siromasi u srcu njezina života jer bude njenu sućut. Duh Sveti je taj koji potiče izvore ove nove ljubavi da bi Crkva bila prije svega mjesto praštanja i sućuti, a ne samo ona koja evangelizira i čini dobro siromasima.

► **Godinama okupljate teologe na različitim stranama svijeta da promišljaju o teološkoj dimenziji iskustva života u Arci. Kakvi su plodovi toga rada?**

Arka je jedno od mjesta gdje otkrivamo da nas preobražava život sa slabim i krhkim osobama. Ima i drugih, na primjer palijativna skrb. Mnogi liječnici u jedinicama palijativne skrbi govore mi gotovo isto: „Umiruće osobe darovale su mi život.“ Isto ćete čuti i na drugim mjestima gdje ljudi nisu išli da bi mijenjali situacije, već živjeli među siromasima. U Francuskoj imamo pokret „L'Aide à toute détresse“ (Pomoć u svakoj nevolji) gdje ljudi žive sa siromasima i otkrivaju da njihov vapaj za istinom i ljubavlju ima preobražavajuću snagu ako ga se sluša.

Za mene je važno pitanje Crkva koja je u opasnosti da siromahu prilazi samo kao objektu socijalnog nauka koji nalazimo u svim papinskim dokumentima. Tako i posljednja enciklika Benedikta XVI. „Caritas in veritate“ progovara o tome što suvremeni svijet poručuje nama kršćanima pred tolikim morem siromaštva. To je izvrsna enciklika, ali i ona je, kao i drugi crkveni dokumenti, na razini pomaganja siromasima. Posjedujemo novac, znanje, moć, želimo im pomoći i promijeniti svijet. Sve to počiva na osjećaju nadmoći koja je u osnovi dobra. Ljudi koji imaju više trebaju davati onima koji nemaju.

Ali da bi siromah mogao u potpunosti obogatiti druge svojim darovima, potrebno je ući u duboki odnos prijateljstva i zajedništva s njime, a ne samo osigurati mu hranu, smještaj i medicinsku njegu. Kada Isus govori: „Duh Gospodnji na meni je, on me posla navijestiti radosnu vijest siromasima...“, njegova opcija, odnosno poslanje prije svega je poslanje odnosa. Svojim pogledom Isus siromahu otkriva njegovu ljepotu: „Lijep si takav kakav jesi.“

U Arci se ne radi o tome da pomažemo siromasima, već da ulazimo u odnos s njima. Danas u svijetu postoji određeni broj teologa koji su duboko svjesni da siromašne i krhke osobe imaju što Crkvi dati. Teološki susreti nisu *Arkina* stvar za nju samu niti da bismo imali dobru duhovnost već da bi u pozadini takvog iskustva, zajedno s drugima, otkrili istinsku teologiju. Tako već neko vrijeme promišljamo teologiju dijaloga, susreta, prisutnosti i odnosa. Za nas i mnoge druge polazište je odnos sa siromahom,

a za teologe poput Christiana Salensona (ravnatelj Teološkog instituta u Marseilleu) polazište je dijalog s drugačijim, i to između kršćana i muslimana. Kako u poniznosti ući u dijalog u kojem prihvaćam drugog kao ljudsku osobu i slušam ga sa svim što živi, upoznajem njegovu povijest, i gdje i on meni prilazi u istom stavu poniznosti? Kada dodirnemo vlastitu krhkost i sami postanemo siromašni, sposobni smo za dijalog i život sa siromahom. A on nije na razini moći da bismo mu činili dobro, već u odnosu kojeg s njim uspostavljamo. Tada otkrivamo da iz takvog odnosa zrači Božja prisutnost.

► **U jednoj od Vaših posljednjih knjiga – meditaciji Ivanova evanđelja – progovarate o evanđelju odnosa.**

Ivanovo evanđelje je prije svega evanđelje odnosa. Počinje odnosom Riječi i Boga. „U početku bijaše Riječ i Riječ bijaše u Boga, i Riječ bijaše Bog.“ Ponekad bih to radije preveo s „Riječ bijaše okrenuta Bogu, ili, bijaše u zajedništvu s Bogom.“ Sve dakle počinje zajedništvom unutar samoga Boga. I Riječ je tijelom postala da bi pomogla ljudima ući u zajedništvo s Bogom. Cijelo Ivanovo evanđelje prožeto je odnosima, osobito tekstovi o uskrsnuću. Uskrsli Isus ukazuje se jednoj ženi, Mariji Magdaleni, potom desetorici, pa jedanaestorici učenika, i to uvijek na razini odnosa. Susreće osobu i govori: „Ne boj se, ja sam.“ Postupno se otkriva osobi unutar jednog odnosa. Mogao se ukazati iznad hrama i svima reći: „Ipak sam vas pobijedio“, i tako poniziti one koji su njega ponizili. Ali Isus nije takav. Uskrsnuće se događa u poniznim odnosima. Marija Magdalena odmah ga ne prepoznaje, kao ni njegovi učenici. Cijelo Ivanovo evanđelje je evanđelje odnosa u koje Isus postupno ulazi i u poniznosti otkriva tko je. Vidimo to na osobit način u susretu sa Samarijankom. Isus joj najprije otkriva da je važna jer od nje traži piti, i zapravo ona njemu ovdje pomaže. Postupno joj daje do znanja da zna da je ona jedna vrlo krhka žena: pet je muževa imala, a i ovaj s kojim sada živi nije njen muž; a onda i Isus njoj otkriva tko je. Ona je jedina osoba kojoj objavljuje da je Mesija. To je uzajamna objava. I kada govori o sebi, Isus to čini vrlo ponizno: „Ja sam.“ Nije želio da to ljudi samo tako saznaju, već na vrlo siromašan način otkriva tko je. U ovom susretu dvoje siromaha stoje jedno pred drugim.

Kada promatramo Martu, Mariju i Lazara, one koje je ljubio, opet je riječ o odnosu. Kako se to može živjeti? Isus odgovara: „Ako me tko ljubi, ja ću moliti Oca i on će vam dati Branitelja.“ A Branitelj je onaj koji odgovara na poziv i ulazi u odnos sa siromahom. Sve je upravljeno tome da se pročiste naši odnosi kako bi ušli u odnos s Isusom, i po njemu, u odnos s Ocem.

► **Ovdje je i temelj teologije susreta...**

Prepoznati drugoga kao ljudsku osobu, slobodni od predrasuda, da bismo ga prihvatili i susreli kao ljudsko biće temelj je teologije susreta. Nije to lako jer smo opterećeni tolikim predrasudama – katolici vjeruju da su u pravu, muslimani da su u pravu, pravoslavni... – želimo se zaštititi jer se bojimo drugoga. Stoga je potrebno da se susret odvija u sigurnosti i da se poštuju pravila susretanja. U našim zajednicama postoje pravila o tome kako graditi odnos s osobom s intelektualnim teškoćama. Imamo stručne supervizije odnosa, profesionalnog djelovanja, suradnje s liječnicima. Isto vrijedi i za npr. Izraelce i Palestince, ili katolike i pravoslavne.

Kada bismo slobodni od predrasuda mogli uistinu susresti siromaha kakvim on doista jest, on bi nas mogao međusobno povezati. Ovdje u *Arci* u Trosly-u s nama živi nekoliko muslimana i svi govore: „I dalje sam musliman, ali ovdje sam otkrio da mogu biti s osobama s intelektualnim teškoćama na način kakav dosad nisam poznavao.“ Slično govore i katolici, dolaze ovdje sa svojim predrasudama katolika i pronalaze nešto sasvim drugo. I jedni i drugi otkrivaju da mogu zajedno surađivati kako bi pridigli osobe s intelektualnim teškoćama i otkrili im njihovu ljepotu, sposobnost da ljube i da se ostvaruju kao osobe.

► **Mnogima je teško vjerovati da osobe s intelektualnim teškoćama, pa i one s vrlo teškim oštećenjima, mogu živjeti duboki duhovni život.**

Teško je o tome čak i govoriti. Potrebno je živjeti to iskustvo. A što je zapravo duhovni život osoba s teškim višestrukim teškoćama? Ovdje mogu govoriti kroz iskustvo koje imamo s osobama koje žive u našim zajednicama. Ono što je sigurno i vidljivo oku je da neke od njih žive duboke ljudske odnose. Kako

prepoznamo da imaju iskustvo Boga? Naša vjera nam daje odgovor kao i određena iskustva. Imao sam vrlo duboki odnos s Ericom, osobom s teškim višestrukim teškoćama koji je bio slijep, gluhi, nije mogao hodati. Bilo je trenutaka kada je njegovo tijelo bilo kao preplavljeno mirom – bio je tada u kapeli a da to i nije znao. Od kuda je došao taj mir? Kada živimo s osobama s tako teškim oštećenjima, pokušavamo interpretirati i razumjeti njihove geste, ponašanja, i razgovarajući u timu zajedno sa svećenikom zaključili smo da je Eric živio nešto vrlo duboko s Bogom.

Ne možemo olako govoriti da te osobe žive duboka duhovna iskustva. To spada u otajstvo naše vjere u kojoj je najvažnija Isusova zapovijed „Ljubite jedni druge kao što sam ja vas ljubio.“ Tu pak sa sigurnošću možemo reći da osobe s teškim višestrukim teškoćama rastu u takvom odnosu. Dakle, „Gdje je ljubav i prijateljstvo, ondje je i Bog.“

► **U Vašim knjigama ističete kako nas život s osobama s intelektualnim teškoćama kao i s drugim siromasima približava Bogu. Kako se to prepoznaje?**

Teško, potrebno je živjeti takvo iskustvo. Neki dan mi je mladić koji s nama živi rekao: „Kada kupam Patricka, otkrivam da je on Isusovo lice.“ Što je u pozadini takvog iskustva?

Kršćanski život počiva na iskustvu Boga, iskustvu vjere gdje otkrivamo da smo promijenjeni. Jer povijest ljudskog bića je povijest otvaranja, izlaženja iz zatvorenosti u sebe. Mnogi asistenti u našim zajednicama žive to iskustvo otvaranja prema onome koji je drugačiji, ali i prema Bogu. Tu na osobit način otkrivamo značenje Isusovih riječi da trebamo biti muškarci i žene sućuti da bismo ušli u Kraljevstvo Božje. „Primitite u baštinu Kraljevstvo, jer bijah gladan, žedan, gol, u tamnici... i dođoste k meni. – Pa nikada te nismo vidjeli! – Što god učinite i jednome od ove moje najmanje braće, meni učinite.“ Teologija *Arke* počiva na teologiji

Mt 25,40. Sve što učinimo najmanjima, Isusu smo učinili. Neke osobe žive to iskustvo.

Osjećaju se preobražene jer se počeo rušiti zid koji su oko sebe izgradili. Otkrivaju veću potrebu za molitvom i blizinom s Bogom, u njima raste žeđ za istinom, prepoznamo plodove slobode Duha o kojoj govori sv. Pavao: radost, ljubav, mir... Osobe osjećaju da rastu u svom čovještvu i da se tako otvaraju univerzalnoj stvarnosti, svakom ljudskom biću i Bogu, izvoru svakog ljudskog stvorenja.

► **Kako su teološka promišljanja utjecala na sazrijevanje zajednica *Arka* i njihov život?**

Nekom prilikom mi je jedan engleski teolog rekao: „Vi u *Arce* imate lijepu duhovnost, ali ona će se raspasti ako se ne ukorijeni u dobru teologiju. Trebate produbiti teološku dimenziju vašeg života.“ Nakon određenog vremena života u *Arce*, koje je u početku ispunjeno zanosom, spoznajom promjena koje se događaju u osobi asistenta, nakon vršenja različitih odgovornosti, uvijek dolazi vrijeme kada se pitamo koji je smisao takvog života. Ovdje je naš razum pozvan razumjeti teologiju i duhovnost takvog života, kao i samu Crkvu. Jer u svom aktivizmu ona može zaboraviti da je njezino najvažnije poslanje prisutnost uz siromahe. Teologija nam pomaže to razumjeti.

► **Pretpostavljam da niste očekivali u kakvu će Vas avanturu povesti Raphael, Philippe, i mnogi drugi?**

Počeo sam živjeti s njima da bih im pomogao. Nisam imao nikakvih drugih planova. Dugo mi je trebalo da shvatim da su oni mene preobrazili i da imaju poruku za naš svijet i Crkvu. Budući svećenici dolaze ovamo u Trosly na mjesec dana formacije i iznenađujuće je da nakon svega mjesec dana govore: „Promijenio sam se.“ Nešto se očito događa. Ljudi otkrivaju da je siromah Bogu vrlo važan, da je Bog odabrao lude i slabe ovoga svijeta da posrami mudre i jake. Štoviše, Bog je odabrao najprezrenije. Ovdje stojimo pred otajstvom. Moja nada je da će sve više ljudi razumjeti i živjeti ovo otajstvo da bi tako bili znak našem svijetu u kojem su odnosi i ljubav među ljudima najvažniji.

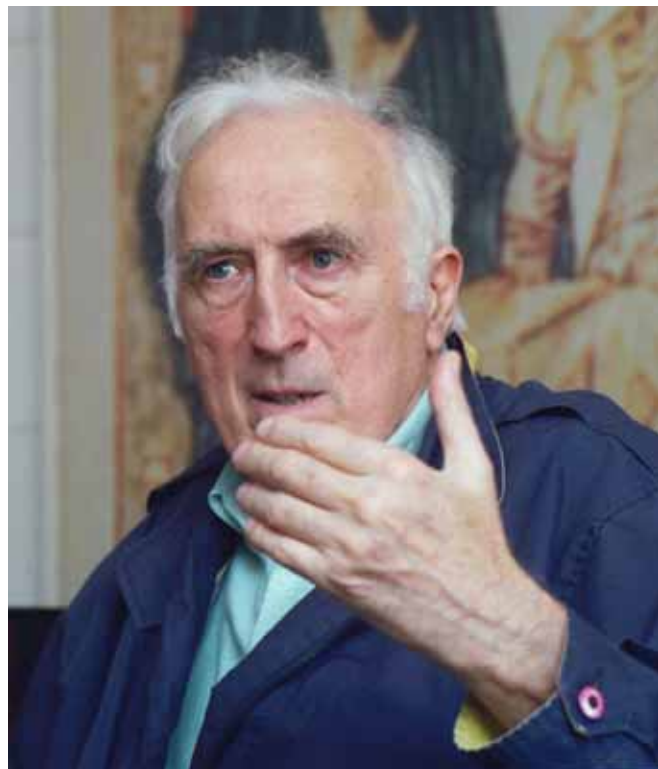
► **Pred kakvim se izazovima Arka danas nalazi?**

Uvijek će biti izazov radovati se i proslavljati naš zajednički život. Ponekad to i nije uvijek lako. Državne vlasti koje nas financiraju preuzimaju sve veću kontrolu i ne razumiju uvijek našu duhovnost, a ona je duhovnost odnosa. Ministarstva i druge strukture žele da mi jednostavno živimo s osobama s intelektualnim teškoćama, da brinemo o njima uz odgovarajuće radno vrijeme i plaće, ali teško razumiju ovu dimenziju odnosa. Trebamo učvrstiti naš zajednički život slavljanima, susretima... Ako Bog to želi, ići će. Ali važno je da sve više osoba, stručnjaka i drugih, otkrije otajstvo osobe koju drugi najčešće odbacuju. Kao što su gubavci u Franji i ljudima njegova vremena izazivali strah i odvratnost, tako i danas ima ljudi koji se boje i kojima su osobe s intelektualnim teškoćama odvratne. Vrlo je važno da ima sve više mjesta gdje će ljudi slušati Božji poziv i svojim odgovorom biti znak njegove ljubavi za naš svijet i mogućeg jedinstva među ljudima.

Često volim reći da više volim osobu koja želi graditi odnos s osobom s intelektualnim teškoćama iako ne vjeruje u Boga, nego osobu koja vjeruje u Boga, ali ne i u odnos s tim ljudima. A odnos je u srcu Arke. U srcu kršćanstva također je odnos. „Moja zapovijed, jedina zapovijed koju vam ostavljam je da ljubite jedni druge kao što sam ja vas ljubio.“ Da bismo mogli ljubiti kao Isus, naše kameno srce treba postati srcem od mesa, ponizno, ranjivo i krhko. Jer da bismo mogli prihvatiti slabu osobu u naš život, trebamo prihvatiti vlastite slabosti.

► **Što omogućuje da se Arka rađa u različitim kulturnim i religijskim sredinama? Iako nastala na tlu Katoličke crkve, ona nije katoličko djelo.**

Svaka zajednica ukorijenjena je u vjersku tradiciju zemlje u kojoj postoji. No Arka je prije svega duboko ljudska zajednica u kojoj je važno u poniznosti susresti osobu s intelektualnim teškoćama, naučiti voljeti drugoga. Srce kršćanstva je u Isusovim riječima „Ljubite jedni druge kao što sam ja vas ljubio“. Voljeti ljude kao što ih Isus voli. Ovu sposobnost za ljubav nalazimo u drugim religijama, npr. ima osoba koje žive budističku duhovnost i koje su jednostavno dirnute susretom s drugačijim, ili su pak svjesne da čovječanstvo može ići naprijed samo u miru, da je rat najgore zlo čovječanstva i da predrasude ostavljaju nepodnošljive posljedice na čovjeka. Treba nalaziti osobe koje su žedne mira i sklada između svih ljudi. Katolici, pravoslavni i protestanti su svi kršćani, svi su primili Duha Svetoga da bi mogli ljubiti više i trebaju se susretati upravo na razini dara Duha Svetoga, a ne samo u religijskom kontekstu. Također dobro znamo da u islamskoj vjeri postoje Božji ljudi. Na svim razinama ćete naći jednostavne i ponizne osobe čija je želja „Inšallah“ – da bude po Božjem, da se Božje stvarnosti dogode. Znamo da u Kur'anu postoje tekstovi koji govore o Božjem milosrđu,

dobroti, te koliko je važno da svatko u svojoj religiji radi za mir. Pristupiti drugome u poniznosti i siromaštvu jer je ljudska osoba, svjesni da ga Bog ljubi bio on ateista, kršćanin, musliman... da je važan i da Bog u njemu prebiva. Naše religije mogu postati zidovi i tvrđave koje razdvajaju ljude, ali mogu biti i oaze koje bi omogućile svakoj osobi da raste u ljubavi.

► **Ove godine se navršava 45 godina od završetka II. Vatikanskog koncila. Kao aktivan sudionik crkvenog života, kako ocjenjujete njegova stvarna dostignuća, koliko je toga ostvareno i na što bi trebalo staviti naglasak da se ostvare ciljevi Koncila?**

Crkva se otvorila svijetu, osobito se to odražava na području ekumenizma i međureligijskog dijaloga. Ponekad, zbog prevelike otvorenosti može zaboraviti ukorijenjenost u vlastiti identitet. Crkva je na putu i uvijek iznova treba nalaziti sklad između identiteta i poslanja, a ono nije samo u naviještanju. Kršćanin je prije svega svjedok evanđelja, pozvan drugima otkrivati tko je Bog. Naravno da su darovi različiti, ali čini mi se najvažnijim iznova otkriti otajstvo prisutnosti. Pozvani smo biti svjedoci Boga milosrđa, dobrote, praštanja, nježnosti. I, biti više, a činiti manje!

► **Ovdje dodirujemo otajstvo prisutnosti!**

Da, kada govorim da drugome trebamo pristupiti slobodni od predrasuda, mislim upravo na kvalitetu prisutnosti. Moja sestra Thérèse radila je 25 godina u palijativnoj skrbi, u bolnici gdje je godišnje umiralo 700 osoba. Hospicij je imao 50 kreveta, a prosječno vrijeme boravka bolesnika bilo je 10 dana. Ljudi mogu biti razbojnici, policajci, kršćani, muslimani... ali kada umiru, svi žive istu stvarnost, a to je silazak u krajnje siromaštvo gdje su potrebni nježnosti i sućuti. Nijedan ne umire govoreći „bolji sam od ostalih“. Hod prema smrti je put sve većeg osiromašenja i što smo bliži smrti, to smo siromašniji. U tom trenutku se može dogoditi susret umirućeg – možda s liječnikom, medicinskom sestrom, prijateljem, ne da bi mu se pomoglo, jer malo toga se može učiniti, već jednostavno zato što je ljudsko biće sišlo u krajnje siromaštvo svoga postojanja na putu prema smrti. To je susret osoba koje žive odnos prisutnosti, zajedništva i uzajamnog povjerenja gdje jedan drugoga prepoznaju kao ljudska bića.

Istu stvarnost nalazimo i na početku ljudskog života. Malena beba je posve ovisna o svojoj majci. Kakvog god porijekla i kulture majka i dijete bili, ovakav odnos je uvijek isti. Odvija se putem tijela i dodira gdje majčine ruke i pogled otkrivaju djetetu da ga voli i da je lijepo. Osoba bebe i osoba majke. Isto se događa na kraju života kada osoba koja prati umirućeg svojim mu gestama govori da ga ljubi takvog kakav jest. Uz nekoliko specifičnih razlika isto se događa u odnosu s osobom s intelektualnim teškoćama. Riječ je o zajedništvu uzajamne prisutnosti.

► **U svijetu globalizacije i humanizma bez Boga, na koji način se kršćanske vrednote mogu približiti današnjem čovjeku?**

Rekao bih da su nam jako potrebne radosne zajednice. Živimo u svijetu beznađa, tuge, nesigurnosti, mnogi ljudi su zabrinuti zbog ekonomskih i političkih problema, napetosti između naroda. Jedinstvo je vizija kršćanskog života. Trebamo biti ljudi praštanja da bismo ga ostvarili, a onda postajemo i ljudi slavlja. Kako stvoriti zajednice u kojima ljudi različitih kultura i pripadnosti mogu zaista ljubiti jedni druge, zajedno proslavljati jedinstvo i život koji su im darovani i otkrivati izvor toga života? A njega nalazimo u osobama koje su slabe, i naravno, u Bogu. Važno je svjedočiti da različite osobe mogu zajedno živjeti, radovati se i slaviti život, biti muškarci i žene radosti i nade.

► **Gdje je Vaša nada?**

Moja nada je da se Božje djelo ostvari, a ona je uvijek na Božjoj strani. Očito je da je *Arci* i *Vjeri* i *Svjetlu* povjereno otkrivati drugima da osobe s intelektualnim teškoćama doista imaju poslanje u Crkvi, a ne samo da su dragocjene i važne. Na to misli sv. Pavao kad govori da su najslabiji udovi neophodni Crkvi, jer, njihova prisutnost budi ono najbolje u drugome. I neophodni su Crkvi jer po slabim i krhkim

osobama ona postaje Crkva odnosa, sućuti i praštanja, a ne Crkva koja čini puno stvari. Dakle, moja nada je da se Božje djelo ostvari.

Također, i da će Bog nastaviti pozivati ljude te da će mu se oni u vjernosti i odazivati. To je Kristovo otajstvo koji u Knjizi Otkrivenja govori: „Stojim na vratima i kucam, ako netko čuje glas moj i otvori mi vrata, ući ću i večerati s njime, i on sa mnom.“ Bog kuca na vrata, nadam se da će biti onih koji slušaju i čuju njegov glas. A što smo bliži Bogu, bliži smo svakom ljudskom biću, jer Bog je Otac svih ljudi, a Isus je došao spasiti sve.

► **Koje su žarišne točke kršćanskog svjedočenja u današnjem svijetu?**

Još uvijek postoji mnogo zidova gdje se zbog straha ljudi sklanjaju iza grupe kojoj pripadaju. Nakon završetka sukoba u Sjevernoj Irskoj nadao sam se da će se katolici i protestanti okupljati u malim grupama da bi susreli jedni druge. Rat je završio, a ljudi više međusobno ne razgovaraju.

Postoji organizacija Intercordia koja priprema mlade studente za vrijeme njihova studija na boravak u različitim zemljama s ciljem da uđu u komunikaciju s lokalnim stanovništvom, a ne da bi im pomagali. Zapanjujuće je da se doista svi vraćaju promijenjeni susretom s ljudima drugih kultura i religija. Tako je jedna mlada djevojka, koja inače živi u *Arci*, provela godinu dana u Maroku živeći u jednoj muslimanskoj obitelji i vratila se preobražena. Dakle, posvuda je goruće pitanje kako srušiti zidove koji razdvajaju ljude i omogućiti da se susreću kao ljudska bića koja mogu zajedno slaviti, moliti i međusobno se upoznavati. Čini mi se da tu Crkva ima vrlo važnu ulogu.

► **Gdje je put nade za zemlju kao što je Bosna i Hercegovina koja danas trpi od podjela na brojnim razinama?**

Kako stvarati mjesta gdje se Hrvati i Srbi koji su jedni i drugi kršćani, te gdje se kršćani i muslimani mogu jednostavno okupiti da bi razgovarali i susreli jedni druge? Važno je stvarati veze prijateljstva i brinuti jedni za druge tako da je duhovnost susreta s drugačijim na prvom mjestu. Za današnju Crkvu je opasno okupljati se samo oko katoličkog identiteta. S jedne strane to je i razumljivo jer su mnogi ljudi izgubili vjerski identitet i trebaju ga iznova pronaći. Ali podjednako je važno da postoje mjesta gdje se katolički i pravoslavni kršćani i muslimani zajedno okupljaju da bi jednostavno razgovarali o običnim ljudskim stvarnostima.

Nije to lako jer se ljudi zatvaraju unutar identiteta grupe kojoj pripadaju i boje se da će ih proglasiti izdajicama ako počnu komunicirati s pripadnicima drugih grupa. Danas više nego ikada trebamo svjedoke, a svjedok znači mučenik, koji su spremni ići u susret onima koji su drugačiji i s njima graditi odnose.

U tom smjeru ide i sva dinamika nenasilne komunikacije koja jednostavno nastoji omogućiti ljudima da se susreću i da oslobođeni vlastitih predrasuda slušaju jedni druge. Samo slušati tebe koji si drugačiji, i s tobom graditi odnos. O tome na predivan način govori carigradski patrijarh Atenagora u svojoj molitvi: „Najteži rat sam vodio protiv samog sebe. Sad sam razoružan. Ne moram više dokazivati da sam u pravu, prihvaćam da onaj drugi ima dobre ideje i želim ga slušati ...“

Ali dug je put do vlastita razoružanja.

► **Kako nam u tome mogu pomoći osobe s intelektualnim teškoćama?**

Dar njihove osobe je upravo u tome da nas pozivaju na ono najbitnije. Njihova otvorenost, povjerenje i poniznost dodiruju iste vrijednosti u srcu druge osobe. Tako bude našu sposobnost za odnos koji poštuje drugoga u njegovoj različitosti, gdje se nije potrebno dokazivati, već prepoznavati kao braća i sestre. To je poput vapaja koji izvire iz slabosti njihove osobe i na određeni način privlači uvodeći nas u odnos zajedništva. Krik siromaha ujedinjuje. ✍